

edice aliter

DOKORÁN

edice aliter

David **Brooks**

Bobos

Nová americká elita a její styl

Přeložili Kateřina a Martin Weissovi

Nakladatelství Dokořán

Praha 2001

Z anglického originálu *Bobos in Paradise* přeložili
Kateřina a Martin Weissovi

Veškerá práva vyhrazena
Copyright © 2000 by David Brooks
Translation © Kateřina a Martin Weissovi, 2001
Cover illustration © Pavel Reisenauer, 2001

ISBN 80-86569-03-9

Obsah

Úvod	9
1 Vzestup vzdělané třídy	13
Padesátá léta	18
Léta zlomu	25
Šedesátá léta	31
A pak přicházejí peníze	35
Strach z hojnosti	40
Usmířovatelé	42
Nový establishment	44
Nová společenská hierarchie	49
Třídní zařazení	52
2 Spotřební život	55
Nová elita v postelích staré	61
Historické kořeny kultury bobos	62
Vzpouora bohémů	66
Transcendentalisté	71
Kulturní válka	74
Protiútok buržoazie	80
Sen o usmíření	83
Kodex finanční korektnosti	86
Midas naopak	104
3 Byznys	105
Alternativní kapitalisté	112
Nejsem byznysmen; jsem tvůrce, který náhodou dělá byznys	115
Intelektuální kořeny kosmického kapitalismu	120
Technokracie	122
Jane Jacobsová — předchůdce bobos	125
Pastorální organizace	129
Metis	133
Vyšší sobectví	136
Kulturní protiklady kapitalismu vyřešeny!	138
4 Intelektuální život	143
Intelektuální podnikatelé	149

Ekonomie symbolické směny	153
Jak být intelektuálním velikánem	155
Segment trhu	159
Vystupování	161
Marketing	163
Konference	169
Televize	174
Konvergence úspěšných	177
Statusově-příjmová nerovnováha	180
Smrt a vzestup intelektuála	188
5 Požitek	191
Války o požitek	196
Opětovná regulace smyslů	198
Užitečné požitky	200
Užitečné dovolené	204
Obohacující trápení	209
Seriózní hra	212
6 Duchovní život	219
Duchovní horečka	220
Flexidoxie	224
Omezený život	228
Osvobozený život	232
Pluralismus	234
Duchovní svoboda	235
Návrat řádu	238
Obroda, obnova, návrat	240
Velká koláž	242
Největší smír	245
Bobo v nebi	250
7 Politika a co dál	255
Politika překračování	256
Projekt bobos	260
Důvěrná autorita	264
Konzervativci v džínách	266
Čeho bobos dosáhli	268
Tento nový věk uspokojení	270
Poděkování	275
Rejstřík	277

Janě

Úvod

Tato kniha začala několika postřehy. Po čtyřech a půl letech strávených v cizině jsem se vrátil do Spojených států se svěžíma očima a mou pozornost upoutaly četné zvláštní protiklady. Na bohatých předměstích, jimž dali charakter příslušníci tradiční bílé anglosaské protestantské elity, známí jako waspové (z anglického *White Anglo-Saxon Protestant*), se najednou vyrojily umělecké kavárny, kde si lidé dávali malou evropskou kávu a poslouchali alternativní hudbu. A v bohémských čtvrtích bylo všude plno mezonetových bytů za miliony dolarů a luxusních zahradnictví, kde si můžete koupit pseudoautentické sázecí lopatky za 35,99 dolarů. Na scéně se objevily velké firmy jako Microsoft a Gap, které používaly v reklamních kampaních Gándhího a Jacka Kerouaca. A pravidla společenského postavení byla vzhůru nohama. Módní právníci nosili tenké kovové brejličky, neboť najednou bylo zřejmě prestižnější vypadat jako Franz Kafka než jako Paul Newman.

Nejpodivnější mi připadalo to, jak staré kategorie přestaly dávat smysl. Rozlišit buržoazní kulturu kapitalismu od bohémské alternativní kultury bylo po celé 20. století docela jednoduché. Příslušníci buržoazie byli ti praktičtí a nezáživní. Hájili tradici a středostavovskou morálku. Pracovali pro velké firmy, bydleli na předměstích a chodili do kostela. Bohémové zase měli svobodného ducha a vysmívali se konvencím. Byli to umělci a intelektuálové – hippies a beatnici. Podle starého schématu bohémové prosazovali hodnoty radikálních 60. let a buržoazie byli podnikaví yuppies let osmdesátých.

Vrátil jsem se ale do Ameriky, kde bylo bohémství a buržoazie smíchané jedno s druhým. Umělec popíjející espreso byl teď k nerozeznání od bankéře upíjejícího kapučíno. A nebyla to jen záležitost módních doplňků. Zjistil jsem, že když zkoumáte postoje lidí k sexu, morálce, volnému času a práci, je čím dál tím těžší odlišit antiestablishmentové renegáty od establishmentových „lidí z podniku“. Přinejmenším u většiny vysokoškolsky vzdělaných lidí jako by se rebelantské a kariéristické postoje promíchaly. Navzdory očekávání a snad i logice tito lidé zkombinovali alternativní 60. léta a na výkon orientovaná 80. léta do jediného společenského étosu.

Po mnoha dalších reportážích a čtení mi začalo být jasné, že to, co jsem pozoroval, je kulturním důsledkem informačního věku. V této éře jsou pro ekonomický úspěch přinejmenším stejně podstatné nápady a znalosti jako přírodní zdroje a finanční kapitál. Nehmotný svět informací se propojuje s materiálním světem peněz a do módy přicházejí výrazy spojující oba světy, jako například „intelektuální kapitál“ a „kulturní průmysl“. Proto se v této době vede dobře lidem, kteří umějí proměnit nápady a emoce ve výrobky. Jsou to vysoce vzdělaní lidé, kteří stojí jednou nohou v bohémském světě tvořivosti a druhou nohou v buržoazním světě ambicí a světského úspěchu. Členové této nové elity informačního věku jsou buržoazní bohémové. Nebo-li, když seřadíme za sebou v angličtině první dvě písmena obou slov, jsou to „bobos“.

Tito bobos definují naši dobu. Jsou novým establishmentem. Jejich hybridní kultura je vzduch, který všichni dýcháme. Společenský život se řídí jejich pravidly statusu. Jejich morální kodex dává strukturu našim osobním životům. Když se řekne *establishment*, zní to zlověstně elitářsky. Proto musím předeslat, že i já jsem členem této třídy, a mám podezření,

že do ní patří i většina čtenářů této knihy. Nejsme tak špatní. Všechny společnosti mají své elity a ta naše je mnohem osvícenější než některé předchozí, založené na původu nebo bohatství nebo vojenské udatnosti. Kdekoli se my, členové vzdělané elity, usadíme, tam život začne být zajímavější, pestřejší a více povznášející.

Tato kniha je popisem ideologie, způsobů a morálky této elity. Začínám od povrchních věcí a postupně se dostávám k těm hlubším. Po kapitole sledující vznik zámožné vzdělané třídy popisují její spotřebitelské chování, její obchodní kulturu, její intelektuální, společenský a duchovní život. V závěru se pokouším přijít na to, kam elita bobos míří. Co zaujme naši pozornost příště? Na různých místech knihy se často vracím ke světu a myšlenkám poloviny 50. let. Bylo to poslední desetiletí průmyslové éry, a kontrast mezi kulturou tehdejších a dnešních majetných vrstev je ostrý a poučný. Také jsem zjistil, že mnohé knihy, které mi pomohly porozumět současné vzdělané třídě, byly napsány právě mezi léty 1955 a 1965, tedy na počátku exploze počtu vysokoškolských studentů, která byla pro mnoho těchto trendů klíčová. V knihách jako *Organizační člověk*, *Smrt a život amerických velkoměst*, *Společnost blahobytu*, *Hledači statutu* a *Protestantský establishment* se étos nové vzdělané třídy projevil nejdříve a na rozdíl od horečnatého kvasu 60. let, který skoro úplně vyprchal, myšlenky těchto intelektuálů 50. let stále rezonují.

A konečně pár slov o charakteru této knihy. Mnoho statistik a teorie na jejích stránkách nenajdete. Max Weber se ode mě nemá čeho obávat. Pokusil jsem se jen popsat, jak lidé žijí, a to metodou, jež by se snad nejlépe dala nazvat komická sociologie. Šlo mi o to, abych se dobral podstaty kulturních vzorců, abych zachytil atmosféru doby, aniž bych ji zcela exaktně definoval. Často si ze způsobů své společenské třídy dělám legraci (občas si myslím, že jsem si na sebehaně

založil kariéru), ale celkově z knihy vycházím jako obhájce kultury bobos. Tento nový establishment bude v každém případě ještě dlouho udávat tón, takže bychom mu měli porozumět a naučit se s ním zacházet.

Nejsem si jist, jestli bych chtěl být jedním z těch, jejichž svatební oznámení vycházejí ve sňatkové rubrice *New York Times*. Vím ale, že bych chtěl být otcem jednoho z nich. Představte si, jak šťastný musel být například Stanley J. Kogan, když jeho dceru Jamie vzali na Yale. Představte si, jak musel být hrdý, když se Jamie dostala do exkluzivního studentského spolku Fí Beta Kapa a promovala *summa cum laude*. Sám Stanley taky nemá v hlavě vymeteno — je dětským urologem na klinice Croton-on-Hudson a zároveň přednáší v Cornellově lékařském centru a na newyorské lékařské fakultě. Stejně si ale určitě mnul ruce, až mu zbělely kotníky, když si jeho dcera nasadila promoční baret a talár.

A pak to bylo čím dál lepší. Jamie hladce proplula právnickou fakultou na Stanfordu. A pak potkala muže jménem Thomas Arena, z něhož se vyklubal přesně ten druh zetě, o jakém sní dětští urologové. Nejdříve studoval na Princetону, kde ho také vzali do Fí Beta Kapa a promoval *summa cum laude*. A pak šel také na práva na Yale. Po škole oba začali pracovat jako asistenti státních zástupců ve velevýznamném jižním okrsku New Yorku.

A tyto dva úžasné životopisy se spojily na svatebním obřadu na Manhattanu. A vezmeme-li v úvahu všechny jejich kamarády ze školy, kteří se toho určitě také zúčastnili, z celkových účtů za školné v té místnosti se každému musí zatočit hlava. My si o tom ale jenom přečteme ve sňatkové rubrice *New York Times*. Tato rubrika se stala pravidelnou týdenní obsesí pro stovky tisíc čtenářů *Times* a budoucích Balzaků. Tato nepokrytě elitistická, nic neprozrazující a naprosto

nevinná „rubrika fúzí a akvizic“ (jak ji nazývají někteří odaní čtenáři) vždy poskytovala přesný obraz alespoň části americké vládnoucí třídy. A po léta reflektuje, jak se mění ingredience elitního statusu.

Když měla Amerika elitu s rodokmenem, kladla tato rubrika důraz na vznešený původ a dobré vychování. Ale v dnešní Americe vám umožní zařadit se mezi vyvolené vaše IQ a správné postoje. Ze sňatkové rubriky *Times* na vás doslova dýchne síla slévajících se skór testů SAT (na základě těchto tzv. testů studijní způsobilosti, obdoby českých maturit, se většinou rozhoduje o přijetí na vysokou školu). Dartmouth se žení s Berkeley, MBA se vdává za Ph.D., Fulbrightovo stipendium spěchá do manželského chomoutu s Rhodesovým, perspektivní místo u Lazard Frères se dává dohromady s perspektivním místem u CBS a *summa cum laude* se objíká se *summou cum laude* (těžko někdy uvidíte *summu*, která by se spokojila s *magnou* — napětí v takovém manželství by bylo příliš velké). *Times* zdůrazňuje na každém člověku čtyři věci — vysokoškolské tituly, vědecké tituly, kariérní dráhu a profese rodičů. Právě podle nich se totiž pozná, že v dnešní Americe patříte k horní vrstvě.

I když máte chuť je nenávidět, je těžké nepocítit aspoň kratičkový záchvěv uznání, když se na tyto bohy skvělých životopisů podíváte. Jejich výrazy jsou tak otevřené a sebejisté, jejich chrup je poklonou velkoleposti amerického zubního lékařství. *Times* navíc otiskne pouze fotografie, na kterých je obočí nevěsty a ženicha ve stejné výšce, takže to vždycky vypadá, že se páry k sobě dokonale hodí. Toto jsou děti, které strávily období mezi 16. a 24. rokem tím, že sklízely pochvalu dospělých. Ostatní se v tomto věku bouřili nebo prožívali odcizení nebo jednoduše jen zkoumali temné stránky lidské přirozenosti. Ale ti, kdo to dotáhli do této rubriky, své hormonální potřeby kontrolovali a pubertu strávili tím,

že dělali dojem na své učitele, připravovali se na další turnaj v rétorice, oddávali se hodinám mimoškolní a dobrovolné činnosti a dělali vůbec všechno, co společnost chce, aby teenagři dělali. Úředník, jenž rozhoduje o přijetí na vysokou školu, skrytý v každém z nás, je chce odměnit skvělou budoucností. Ten skutečný úředník to taky udělal. Tím, že je přijal na ty správné školy, je katapultoval do dospělosti.

Naprostá většina z nich se narodila do rodiny z vyšší střední vrstvy. Z 84 procent mají nevěsta i ženich alespoň jednoho rodiče, který je vysokým řídicím pracovníkem, profesorem či právníkem nebo má jinou vysoce kvalifikovanou profesi. Slýchali jsme o „starých penězích“, teď vidíme „staré mozky“. A obvykle se žení a vdávají pozdě — průměrný věk nevěsty je 29 a ženicha 32 let. Lze je snadno rozdělit do dvou velkých podskupin: vychovatelé a predátoři. Predátoři jsou právníci, obchodníci, ti, kdo pracují s penězi nebo jejichž profese spočívá ve vyjednávání, soupeření nebo v tom, že jsou tvrdí a snaží se vyždímat jiné. Hlavním oborem studia vychovatelů jsou obvykle humanitní předměty. Stávají se z nich akademici, představitelé nadací, novináři, aktivisté a umělci — lidé, kteří pracují s myšlenkami nebo kteří tráví čas spoluprací s jinými nebo napomáháním něčemu. Asi u poloviny sňatků si bere predátor predátora: MBA z Duke, jenž pracuje v NationsBank, si bere absolventku práv z Michiganské univerzity, jež pracuje pro firmu Winston & Strawn. Asi v pětině sňatků z této rubriky se berou dva vychovatelé: absolvent Fulbrightova stipendia a učitel humanitních předmětů na Standfordu si bere absolventku Rhodesova stipendia, která na stejné univerzitě přednáší filozofii. Ostatní sňatky jsou smíšené, kdy si predátoři berou vychovatele. Predátorem je obvykle ženich. Finanční konzultant s titulem MBA z Chica ga si může vzít učitelku na pokrokové základní škole, která získala titul magistra v oboru sociální práce na Columbiu.

Tito meritokraté věnují ohromné množství času své kariéře a ze svého úspěchu čerpají obrovské uspokojení. *Times* však chce, abyste věděli, že vlastně nejsou zcela stravováni svými ambicemi. Každý týden noviny detailně popisují jeden konkrétní svatební obřad a v podtextu každé z těchto zpráv je, že veškeré gigantické výkony ženicha i nevěsty jsou pouhou šťastnou souhrou náhod. Ve skutečnosti jsou tito lidé pouze svobodomyšlnými podivíny plnými energie, kteří si chtějí jen trochu užít. Týdenní rubrika „manželských slibů“ podrobně popisuje každý detail svatebního obřadu: nevěsta se svými družičkami se opila v ruských lázních; další dvojice si najala bývalého člena kapely Devo, aby na recepci zahrál ústřední písničku z televizní soutěže Jeopardy; někdo jiný zase na obřadu v bývalém du Pontově sídle četl básničky Kryštůfka Robina z Medvídka Pú. Článek v *Times* je vždy plný kouzelně paradoxních charakteristik nevěsty a ženicha: jsou usazení, ale také zběsilí, odvážní, a přece tradiční, míří vysoko, a přece stojí oběma nohama na zemi, jsou rozcučaní, a přece elegantní, rozumní, a přece spontánní. Buď se teď berou jen lidé plní paradoxů, anebo lidé této třídy rádi vidí sebe a své přátele jako osoby plné vyvažujících se protikladů.

Ženich a nevěsta pak také prozradí něco málo ze svého příběhu. Zdá se, že pozoruhodné množství se jich poprvé potkalo, když odpočívali po maratónu, nebo když hledali zbytky člověka pleistocenního při archeologických vykopávkách v Eritreji. Obvykle prožili dlouhý a vážný milostný vztah, během kterého podnikli společné dovolené do obskurních, nicméně poučných míst, jako je Barma a Minsk. Hodně se jich také načas rozešlo, protože jeden z partnerů nebo dokonce oba zpanikařili z pomýšlení na ztrátu vlastní nezávislosti. Pak nastalo období osamělého odloučení, kdy, řekněme, jeden z nich zorganizoval největší fúzi v his-

torii Wall Streetu, zatímco druhý začal studovat degustátorství, ale nechal toho a dal přednost neurochirurgii. Nakonec se ale dali zase dohromady (typicky během dovolené v domě na pláži, který si pronajali s partou lidí stejného ražení). A po čase se rozhodli, že budou bydlet spolu. Zatím ještě nevíme, jak vypadá jejich intimní život, protože *Times* zatím nezavedl kopulační rubriku („John Grind, právník ve Skadden Arps s diplomem ze Severozápadní, začal souložit se Sarah Smithovou, kardioložkou ve Sloan-Kettering s titulem z Emory“). Nicméně máme za to, že i intimní vztahy jsou vhodně paradoxní: drsné, a přece jemné, dobrodružné, a přece něžné. Někdy se dočteme o moderních párech, jež vzájemně žádají o ruku jeden druhého, ale většinou to dělá po starodávnu ženich — obvykle během výletu balonem nad údolím Napa nebo tak, že své nastávající schová diamantový zásnubní prsten do potápěčské masky, když zkoumají ohrožené korálové útesy poblíž Seychel.

V mnoha případech jde o mezasociační sňatky — absolvent některé ze skupiny elitních škol Ivy League si bude brát absolventku některé ze škol konkurenční asociace elitních univerzit zvaných Velká desítka — takže obřad je třeba navrhnout tak, aby byl respektován jemnocit všech zúčastněných. Pravidlem je jen decentní zavádění novinek. Jste-li členem elity založené na původu a výchově, nemusíte důmyslně navrhovat svatební obřad tak, aby vyjadřoval vaši osobnost. Váš vysoký status je díky vašemu původu zabezpečen, takže jednoduše můžete opakovat stejný obřad generaci po generaci. Jste-li však součástí elity založené na „moci mozků“, jako je ta dnešní, musíte se předvést rafinovanými znaky vaší duchovní a intelektuální identity, které vás k členství v této elitě opravňují. Potřebujete pozvánky na ručním papíře, ale s tradičním typem písma. Když vyběráte hudbu, potřebujete písničky Patsy Clineové smíchané

s Mendelssohnem. Potřebujete róbu z 50. let, která je tak retro, že má nad sebou neviditelné uvozovky. Potřebujete svatební dort ve tvaru barokního kostela. Musíte se navzájem obdarovat významuplnými předměty, například snowboardem, na kterém je vyryt váš oblíbený citát od Schillera, nebo gumovou kachničkou z dětství, kterou jste mačkal v dlani během prvních dnů své stáže u Nejvyššího soudu. Je těžké předvést se snubním prstýnkem, který bude zvláštní a přitom ne vyzývavý. Ale být vzdělaný znamená v první řadě seberealizaci. Pro členy vzdělané třídy je život jednou dlouhou vysokou školou. Když zemřou, Bůh je přivítá u nebeské brány, sečte a podtrhne, kolik oborů sebevyjádření zvládl, a pak jim vydá božský diplom a pustí je dál.

Padesátá léta

Bývaly doby, kdy sňatková rubrika *Times* nepřekypovala výkony bohů skvělých životopisů. Koncem 50. let tato rubrika odrážela klidný a vznosnější étos. Zprávy o sňatcích té doby nezdůrazňovaly práci nebo dosažené vzdělání. Jen někdy obsahovaly zmínku o profesi ženicha, o profesi nevěsty se však téměř nikdy nezmiňovaly (a ve vzácných případech, kdy tomu tak bylo, tak jen v minulém čase, jako by manželství její kariéru mělo pochopitelně ukončit). Místo toho *Times* vyjmenovával rodokmen a styky. Často nechyběla zmínka o předcích. Uváděni byli ceremoniáři, stejně jako družičky. Pravidelně byly zmiňovány soukromé střední školy i nižší vysoké. *Times* také pečlivě vyjmenoval kluby, jejichž členem byl ženich: Klub studentů, Kosmopolitní klub. Rozepisovaly se také o společenském debutu nevěsty – kdy byla poprvé uvedena do společnosti a kterých ženských klubů byla členkou. Rubrika byla zkrátka učiněnou galaxií or-

ganizací s omezeným členstvím. Velkou část článku zabíral popis nevěstiny róby a vyčerpávající byl také popis květinové výzdoby.

Ze sňatkové rubriky té doby na vás vyskočí věty, jaké byste v ní dnes nenašli: „Je potomkem Richarda Warrena, který přišel do Brookhavenu v roce 1664. Její manžel, potomek Dr. Benjamina Treadwella, který se usadil v Old Westbury v roce 1767, je absolventem Gunnery School a studuje posledním rokem na Colgate University.“ Nebo: „Paní Williamsová je absolventkou Ashley Hall a Smith College. Je prozatímní členkou newyorské Ligy juniorek, do společnosti byla uvedena v roce 1952 na plese debutantek a na vánočním bále.“ Některé titulky by dnes byly dokonce nepředstavitelné: „Paní Peter J. Belton, rozená Nancy Stevensová.“ (*Times* by dnes podobný titulek použil pouze pro lidi, kteří podstoupili operaci změny pohlaví.)

Noviny tehdy byly diskrétnější a neuváděly věk, ale páry byly daleko mladší, hodně ženichů bylo ještě na studiích. Významná část mužů navštěvovala West Point nebo Annapolis, protože tou dobou byly vojenské akademie stále ještě samozřejmou součástí establishmentu východního pobřeží a vojenská služba byla stále ještě něco, čeho se mladí příslušníci elity účastnili. Samotná rubrika byla koncem 50. let rozsáhlá. V červnovém nedělním vydání se mohla roztáhnout až přes 28 stránek a pokrýt 158 svateb. Obřady se s daleko větší pravděpodobností než dnes odehrávaly na tradičních předměstích – městech jako Bryn Mawr na filadelfské Hlavní lince nebo Greenwich v Connecticutu, Princeton v New Jersey nebo v „lepších“ městech kolem Chicaga, Atlanty, San Franciska a jinde. Jak lze tušit, rubrika byla také daleko více doménou waspů, jak se říkává příslušníkům tradičních elit (slovo vzniklo jako zkratka výrazu *White Anglo-Saxon Protestant*, tedy bílý anglosaský protestant). Koncem 50. let byla

asi polovina párů oddána při episkopálním obřadu. Dnes je episkopální pouze každý pátý sňatek v rubrice *Times*, zatímco asi 40 procent jich je židovských, a je zde také daleko více asijských jmen. Změřit nárůst různých náboženských skupin je těžké, protože v 50. letech byly židovské sňatky uváděny odděleně v pondělním vydání. Je ale zřejmé, že trendy posledních čtyřiceti let byly špatné pro členy episkopální církve a dobré pro židy.

Tváře a texty ve sňatkové rubrice padesátých let působí jako pohled do jiného světa, i když to ve skutečnosti není tak dávno. Většina lidí z těchto žlutnoucích stránek stále žije a celá řada žen na nich je ještě natolik mladých, že je manželé ještě nestihli odložit a vyměnit za „trofejní manželky“. Rubrika z konce 50. let evokuje celé milieu, jež bylo tehdy tak mocné a dnes je tak staromódní: síť mužských klubů, venkovské kluby, tradiční právnické firmy, dubem obložené kanceláře firem na Wall Streetu a patriarchové waspovských rodů. Každý Američan má v paměti uchované vlastní obrazy starého protestantského establishmentu: přízvuk „křeče žvýkacího svalů“, Společenský registr, atlety, kteří proklouzávali elitními školami Ivy League, neustálé rundy martini a whisky se sodou, ležérní pracovní dobu, naškrobené staré pány jako Averell Harriman, Dean Acheson a John J. McCloy, lokální velká zvířata, jež se objevují v povídkách Johna Cheevera a Johna O'Hary. Žádná éra není samozřejmě tak jednoduchá jako její klišé. Například významný aristokrat východního pobřeží John McCloy byl ve skutečnosti selfmademanem. Sociologická svědectví té doby ale obecně potvrzují známé stereotypy.

Existovalo silné vědomí zděděné evropské kultury. „Nechť se John učí řecky,“ zachroptěl McCloyův otec na smrtelné posteli. Mladé dívky stále dbaly na aristokratické rituály uvedení do společnosti, na které se dnes dávno zapomnělo. Nej-

rušnější sezónou pro debut byly Vánoce, zatímco Den díky vzdání byl kratším, ale společensky vybranějším obdobím. Hlavní protestantské církve vzkvétaly. Podle tehdejších studií tvořili tři čtvrtiny politické, obchodní i vojenské elity protestanti. V 50. a začátkem 60. let se opravdu dalo mluvit o aristokratické vládnoucí třídě. Národní elita byla tvořena muži, kteří studovali na soukromých středních školách severovýchodu, jako Groton, Andover, Exeter a St. Paul's, a poté postupovali přes tradiční firmy z Wall Streetu do zasedacích síní správních rad největších korporací a do sálů washingtonské moci. Waspové měli daleko k absolutní moci v zemi, ale měli hypnotické kouzlo prestiže. Jak napsal Richard Rovere v roce 1962 ve své slavné eseji *Americký establishment*: „V rozhodování o tom, jaký názor je či není v této zemi hoděn respektu, má establishment téměř neotřesitelnou moc.“ Na fotografiích v časopisech *Time* nebo *Newsweek* z té doby vidíte jednoho bílého šedesátníka za druhým. Kromě jiného měla tato elita schopnost vzbuzovat zavlouhou nenávisť v ambiciózních šplhounech, kteří postrádali tu správnou výchovu, jako byli Lyndon Johnson nebo Richard Nixon.

Každé bohaté město v Americe mělo svůj establishment, který se v manýrách a postojích opičil po tom celoamerickém. Existovaly kluby, kde se místní otcové rodin scházeli, vyprávěli si vtipy o etnických menšinách a večereli skopové kotlety s omáčkami z konzervy – houbovou, chřestovou, pórkovou. (Tenkrát si lidé nedělali starosti s cholesterolem, protože onemocnět a umřít ještě nebylo z módy.) Estetické cítění waspů bylo obecně mizerné – Mencken prohlásil, že protestantské elity měly „libido pro vše ohyzdné“ – a jejich hovory podle všeho právě nejiskřily důvtipem a inteligencí. Mučili své mladé dívky tím, že jim dovolili lekce v jízdě na koni, ale pak je nutili soutěžit ve společenské drezúře, kdy musely zvládnout všechny ctnosti charakteristické pro

waspovskou elitu a zároveň tak cizí dnešní vzdělané elitě: správné držení těla, vybrané způsoby, přehnanou osobní hygienu, nesmyslnou kázeň a schopnost sedět dlouhou dobu bez hnutí.

Byla to poslední velká éra společensky přijatelného nasávání. Hon na lišku a hraní póla tehdy ještě neměly punc staromilství. Ale opravdu nás dnes zarazí dva charakteristické rysy tohoto světa: nepokryté elitářství a segregace. Tato elita sice nebyla ani zdaleka tak výlučná jako ty předchozí, protože druhá světová válka uplatnila svůj rovnostářský vliv, establishment padesátých let byl však stále založen na příležitostném antisemitismu, rasismu, sexismu a tisíci jiných tichých překážek, jež blokovaly vstup těm, kdo neměli správný původ. Bohatí židovští a protestantští chlapci, kteří si spolu od malička hrávali, museli ve věku 17 let prožít „velké rozdělení“, kdy se židovská a křesťanská společnost vydělily do dvou naprosto odlišných okruhů s odlišnými sezónami pro debutantky, tanečními školami a sekretářkami pro společenské záležitosti. Protestantský obchodník mohl v zaměstnání celý den úzce spolupracovat se svým židovským kolegou, ale nikdy by ho ani ve snu nenapadlo, aby ho navrhl za člena svého klubu. Když si chtěl senátor Barry Goldwater zahrát golf v klubu v Chevy Chase na předměstí Washingtonu, řekli mu, že vstup do klubu je omezený. Říká se, že odpověděl: „Jsem Žid jen napůl, nemohl bych si zahrát aspoň devět jamek?“

Waspovská elita byla také žoviálně antiintelektuální. Její členové mluvili často o „intelektuálech“ a „inteligentech“ se zdvořilým opovržením. Jak to před několika desetiletími vyjádřil Francis Scott Fitzgerald, jejich status byl odvozen z „živočišného magnetismu a peněz“. Na rozdíl od dnešní vládnoucí třídy měli poměrně nekomplikované postoje vůči svému bohatství. Věděli, že křiklavý přepych je vulgární,

a měli sklon k šetrnosti. Nezdá se však, že by vnímali vlastní peníze jako urážku amerických principů rovnosti. Naopak, většina z nich považovala svůj elitní status za samozřejmost a domnívala se, že toto postavení je jednoduše součástí přirozeného a blahodárného řádu vesmíru. Vždycky tady byla nějaká aristokracie, a tak bylo úkolem lidí, jež se do ní náhodou narodili, přijmout povinnosti, které k privilegiím patří. Dařilo se jim žít v souladu s aristokratickým kodexem. Věřili v povinnost, službu a čest, a nebyla to pro ně jen slova. Většina z nich se ztotožňovala s kodexem přirozené aristokracie, který jeden z jejích hrdinů Edmund Burke vyjádřil v *Apelu nových whigů ke starým*. Stojí za to ocitovat zde Burkeovu pasáž celou, protože zachycuje ideály, které slouží jako zajímavý kontrast k ideálům současným:

„Být zrozen ve váženém místě; nevídat od dětství nic nízkého a nečestného; být veden k respektu vůči sobě samému; být navyklý cenzorskému zraku veřejnosti; záhy brát ohled na veřejné mínění; stát na místě tak vysokém, že se z něho naskýtá obšírný pohled na nekonečně rozličná spojení lidí a událostí ve velké společnosti; mít volný čas na četbu, přemýšlení, konverzaci; těšit se pozornosti moudrých a učených lidí, kdekoli se vyskytují; být navyklý v armádě velet i poslouchat; být naučen pohrdat nebezpečím ve jménu cti a povinnosti; za stavu věcí, kdy žádná chyba nezůstane bez trestu a nejmenší chyby mají za následek ty nejzhoršující následky; být veden k nejvyšší možné míře bdělosti, předvídavosti a obezřetnosti; být veden k obezřetnému a ukázněnému chování u vědomí, že jste považován za učitele svých spoluobčanů ve věcech pro ně nejvýznamnějších a že působíte jako prostředník smíření mezi Bohem a člověkem; být činný jako vykonavatel zákona a spravedlnosti, a být tak mezi předními dobrodinci lidstva; být profesorem věd či svobodných a důmyslných umění; být jedním z bohatých

obchodníků, o nichž lze podle jejich úspěchu soudit, že mají bystrou a činorodou mysl, a mít ctnosti píle, smyslu pro řád, věrnosti a pořádku, a pěstovat stálý ohled na komutativní spravedlnost: v takovýchto poměrech se nacházejí lidé, které bych nazval *přirozenou* aristokracií, bez které nemůže existovat žádný národ.“

Některé části tohoto kodexu jsou pro nás již bezmála nepochopitelné — důraz na vojenské ctnosti, smysl pro to, že někdo je nadřazeným učitelem svých soupeřů, či že by někdo měl jednat jako usmiřovatel mezi Bohem a člověkem. Nikdo dosud netruchlil nad úpadkem waspů tak nádherně jako Giuseppe Tomasi di Lampedusa v *Gepardovi* nad úpadkem staré sicilské aristokracie nebo tak elegantně jako Evelyn Waugh v *Návratu na Brideshead* nad britskou aristokracií. Navzdory osudným nedostatkům protestantské elity, jejímu rasismu, antisemitismu a ztrnulosti, se na ni stále můžeme zpětně dívat s jistým obdivem.

Waspovský establishment měl etiku veřejné služby, jaká dodnes nemá obdoby. Jeho členové sice neměli pochopení pro přílišné ambice, zato však měli velmi vyvinutý smysl pro povinnost. Dbali na dobré způsoby a na sebeovládání. Z dnešního pohledu se nám někdy zdají vážnější než my, kdo jsme nastoupili po nich. Možná proto, že více obětovali. Mladí muži jako George Bush bez váhání dobrovolně bojovali ve druhé světové válce a privilegované waspovské rodiny ztratily ve světových válkách nadprůměrný počet svých mladých mužů. Byli zdrženliví a postrádali neklidné buřičství pozdějších generací, stejně jako jejich narcisismus. „Mluvíš až moc o sobě, Georgi,“ řekla Bushovi jeho matka během jeho prezidentské kampaně v roce 1988. Ze všeho nejdůležitější ovšem je, že vedli Ameriku v době Amerického století a vybuodovali mnoho institucí, jež vzdělané elity dnes radostně okupují.

Už v době, kdy všechny tyto nevěsty episkopálního vyznání s předky z řad raných osadníků, se vzpomínkami na své první plesy a s manžely z vyšší třídy hleděly ze stránek sňatkové rubriky roku 1959, byl jejich svět fatálně narušen. Mohli za to, tak jako za mnoho dalších klíčových rozhodnutí, členové přijímacích komisí na vysokých školách. Bez velkého povyku nebo veřejné diskuse přijímací úředníci na univerzitách zasadili smrtelnou ránu waspovskému establishmentu. Na příběhu Harvardovy univerzity, jenž Richard Herrnstein a Charles Murray popisují v ještě poměrně nekontroverzní první kapitole své knihy *The Bell Curve* (Gaussova křivka), je vidět, o co tehdy šlo. V roce 1952 byla většina studentů prvního ročníku na Harvardu produktem stejných waspovských bašt, jež se objevovaly ve sňatkové rubrice *Times*: soukromé střední školy v Nové Anglii (jen z Andover a Exeteru pocházelo 10 procent ročníku), východní strana Manhattanu, filadelfská Hlavní linka, Shaker Heights v Ohiu, Gold Coast u Chicaga, Nob Hill v San Francisku a podobně. Z uchazečů, jejichž otcové také studovali na Harvardu, bylo přijato 90 procent. Průměrný výsledek verbální části testu SAT byl 583 bodů, což nebylo špatné, ale ani nikterak závratné. Průměrný výsledek v celé skupině škol Ivy League byl v té době kolem 500 bodů.

Pak ale nastala změna. V roce 1960 byl už průměrný výsledek verbální části SAT u studentů prvního ročníku na Harvardu 678 bodů a z matematické části 695 bodů, což jsou vskutku závratné výsledky. Průměrný student prvního ročníku na Harvardu v roce 1952 by na stejné škole v roce 1960 patřil mezi nejhorsích deset procent ročníku. Uchazeči v roce 1960 byli navíc vybráni z daleko různorodějšího socioekonomického prostředí. Chytré děti z dělnického Queensu,

farmářské Iowy nebo z Kalifornie, které by před deseti lety ani nenapadlo si podat přihlášku, se na Harvard hlásily a byly přijaty. Harvard se transformoval ze školy, jež poskytovala vzdělání především společenské elitě ze severovýchodu, na dynamickou školu, jež získává velkou část nejchytřejších dětí z celé Ameriky. A podobnou transformaci okopírovaly téměř všechny elitní školy. Například na Princetonu bylo absolventy soukromé střední školy v roce 1962 pouze deset mladíků z dvaašedesátičlenného univerzitního fotbalového týmu. O tři desetiletí dříve to byli všichni.

Proč k tomu došlo? Jádro odpovědi podává Nicholas Lemann ve své knize *The Big Test* (Velký test). Je to pozoruhodný příběh. V mnoha ohledech totiž waspovská elita zničila sama sebe, a učinila tak z pohnutek nejvyšších. James Bryant Conant byl prezidentem Harvardu po druhé světové válce, takže patřil mezi špičky protestantského establishmentu. Nicméně byl znepokojen myšlenkou, že by se v Americe mohla vyvinout dědičná aristokracie, kterou by tvořili právě takoví dobře vychovaní mladí muži, které na Harvardu učil. Conant snil o nahrazení této elity elitou novou, jejíž členové by se o své postavení museli zasloužit svými schopnostmi. Nepředstavoval si, že by mohly demokraticky rozhodovat vzdělané lidové masy. Spíš doufal, že se podaří vybrat malou vrstvu plátónských strážců, kterým by se dostalo vzdělání na elitních univerzitách a pak by se nesobecky oddali veřejné službě.

Aby pomohl takové nové strážce najít, angažoval Conant Henryho Chaunceyho. Ten byl členem episkopální církve, mezi svými předky měl puritány a absolvoval Groton a Harvard. Chauncey neměl jako Conant velkou vizi, jak by měla vypadat společnost. Měl však daleko konkrétnější vášeň – pro standardizované testování a úžasný příslib sociálních věd. Chauncey se nadchl pro testy tak, jako jiní vyznavači techniky propadají lásce k železnici, jaderné energii nebo

k internetu. Viděl v testech zázračný nástroj, který expertům umožní měřit schopnosti lidí a spravovat společnost spravedlivějším a racionálnější způsobem. Chauncey se stal šéfem Služby pro testování ve školství, která vytvořila testy SAT. Podařilo se mu tak v míře u sociálních inženýrů nevídané převést své nadšení do praxe. Jak podotýká Lemann, žijeme teď ve světě vytvořeném Conantovým a Chaunceyho úsilím o to, aby jejich vlastní elita byla nahrazena elitou založenou na schopnostech – alespoň na takových schopnostech, jaké měří SAT.

Conant a Chauncey se objevili právě v době, jež byla k jejich poselství neobyčejně vnímavá. Američtí intelektuálové si snad nikdy předtím ani potom nebyli tak jisti sami sebou. Sociologové, psychologové a makroekonomové si mysleli, že objevili nástroje, jimiž vyřeší veškeré osobní i společenské problémy. Na vrcholu svého vlivu bylo dílo Sigmunda Freuda, od kterého se očekávalo, že vysvětlí skryté pochody lidské mysli. Spory kolem McCarthyho mobilizovaly část intelektuálů. Start sputniku měl za následek, že zvýšení nároků na školství se náhle začalo jevit jako věc národního zájmu. A konečně prezident Kennedy přivedl intelektuály do Bílého domu a vyzvedl je tak do společenské stratosféry (přínejmenším si to mnoho z nich myslelo). Jak uvidíme ve čtvrté kapitole, intelektuálové se v těchto letech začali brát (dokonce ještě) vážněji, a často k tomu měli důvod.

Conant a Chauncey nebyli jedinými akademiky, kteří prosazovali intelektuální hodnoty proti hodnotám waspovského establishmentu. C. Wright Mills napsal v roce 1956 *The Power Elite* (Mocenská elita), což byl tak přímý útok na establishment jako žádný jiný. Jacques Barzun vydává v roce 1959 *The House of Intellect* (Dům intelektu) a Richard Hofstadter v roce 1963 *Anti-intellectualism in American Life* (Antiintelektualismus v americkém životě), široce pojatý

a sebejistý útok akademické superhvězdy na „praktické třídy“, ať už bohaté nebo chudé. Digby Baltzell z Pensylvánské univerzity v roce 1964 ve své knize *The Protestant Establishment* (Protestantský establishment) zavádí termín WASP a podrobně rozebírá intelektuální a morální selhání této společenské vrstvy. I když do značné míry cítil sympatie vůči waspovským ideálům, tvrdil, že z waspovské elity se stala kasta spokojená sama se sebou, která není ochotná otevřít se novým talentům, jež by doplnily její řady. Tito akademici pak především chtěli, aby univerzity sloužily jako meritokratické a intelektuální líhně, ne jako školy, na kterých má završit vzdělání společenská elita. Členové fakult požadovali, aby přijímací úředníci kritičtěji posuzovali přihlášky těch, jejichž předkové studovali na stejné škole.

Waspové až do té doby odráželi všechny útoky na svou kulturní hegemonii. Buď je ignorovali, nebo odpovídali protiútokem. První polovina století přinesla to, co historik Michael Knox Beran nazývá „risorgimentem bohatých“. Rooseveltové a další rodiny si osvojily tvrdý, mužný étos, aby elitě z východního pobřeží navrátily sílu a sebedůvěru a uchránily si tak své postavení na vrcholu mocenské struktury. Když ve dvacátých letech pocítili administrátoři škol Ivy League ohrožení „charakteru“ svých institucí, zpřísnili oficiální či neoficiální kvóty pro Židy. Nicholas Murray Butler snížil na Kolumbijské univerzitě podíl Židů ze 40 na 20 procent během dvou let. Na Harvardu diagnostikoval jeho prezident A. Lawrence Lowell „židovský problém“ a trval na tom, že řešením musí být kvóty. Na přelomu 50. a 60. let by však waspové takovou diskriminaci neobhájili už ani sami před sebou. Šéf protokolu prezidenta Kennedyho Angier Biddle Duke byl přinucen vystoupit ze svého oblíbeného washingtonského Metropolitaního klubu, protože členství v něm bylo rasově omezené.

Jak kdysi poznamenal Vilfredo Pareto, dějiny jsou hřbitovem aristokracií. Na přelomu 50. a 60. let již waspovský establishment nevěřil ve společenský řád a v restriktce, které udržovaly jeho postavení. Možná jeho členové jen ztratili vůli bojovat za svá privilegia. Jak spekuluje David Frum, od poslední éry, v níž se vytvářely velké majetky, už tenkrát uběhlo půlstoletí. Významné rodinné klany už měly nejméně svou třetí „lepší“ generaci. Možná už spotřebovaly všechnu svou energii. Anebo holocaust otrásl zemí natolik, že rasová omezení, o něž se protestantský establishment opíral, byla nenávratně zdiskreditovaná.

V každém případě však Digby Baltzell v roce 1964 pronikavě předpověděl rozhodující trendy. V *Protestantském establishmentu* napsal: „Zdá se, že vědecká hierarchie univerzitních komunit ovládaná hodnotami přijímacích komisí postupně nahrazuje třídní hierarchii lokálních komunit, jež jsou stále ovládané hodnotami rodičů... Stejně jako byla ve středověku hierarchie církve hlavní cestou vzhůru pro talentované a ambiciózní mladé lidi z nižších stavů a stejně jako v devatenáctém století (když jsme byli převážně anglosaskou zemí) vyvolalo podnikání sen o cestě z chudoby k bohatství, stalo se dnes univerzitní prostředí hlavním strážcem našich tradičních ideálů příležitosti.“

Do bran vysokých škol začali tedy vcházet mladí lidé díky svým mozkům, a už ne díky svým předkům, a během několika málo let prošlo univerzitní prostředí výraznou proměnou. Jak jsme již viděli, Harvard se změnil ze školy pro žáky s dobrými konexemi na školu pro nadané dřiče. Ostatní špičkové školy zrušily své kvóty pro Židy a případná omezení pro ženy. Prudce vzrostly absolutní počty vzdělaných lidí. Podíl Američanů studujících na vysokých školách plynule rostl po celé 20. století, ale nárůst v letech 1955 až 1974 vyskočil zcela mimo všechny grafy. Mezi novými studenty byl

vysoký podíl žen. V letech 1950 až 1960 vzrost počet studujících žen o 47 procent, v letech 1960 až 1970 pak vyskočil o dalších 168 procent. V průběhu dalších desetiletí studentská populace dále narůstala. V roce 1960 měly Spojené státy asi 2 000 institucí zabývajících se vyšším vzděláním, v roce 1980 jich bylo 3 200. V roce 1960 bylo ve Spojených státech 235 000 profesorů, do roku 1980 jich bylo už 685 000.

Jinými slovy, před tímto obdobím měly waspovské elity na prestižních školách dominantní postavení a tvořily významnou část veškeré vysokoškolsky vzdělané populace. Na konci tohoto období už dobře vychovaní waspové své postavení na univerzitách ztratili a tvořili jen nepatrnou část vzdělané třídy. Elitní školy si své postavení uchovaly. Poměr absolventů škol prestižní Ivy League v *Who's Who* zůstal během posledních 40 let prakticky stejný. Ale školy si své dominantní postavení udržely tím, že odmítly průměrné synky ze starých waspovských rodin a přitáhly schopné a nadané lidi bez konexí.

Rychlá expanze vzdělané třídy zákonitě měla na Ameriku tak hluboký dopad, jako měla na jiné země v jiných historických obdobích rychlá urbanizace. V polovině 60. let si waspové ve středním věku stále udržovali určitou autoritu ve světě korporací. Stále měli ohromnou společenskou a politickou prestiž, nemluvě o finančním kapitálu. Na univerzitní půdě už ale byli přemoženi. Představte si, že jste mladý meritokrat, řekněme dítě lékárníka a učitelky na základní škole, kterého uprostřed 60. let vzali na prestižní univerzitu. Jste součástí obrovské kohorty ctižádostivých studentů. Vaše fakulta si stále udržuje určité aristokratické symboly waspovské kultury, i když je z nich teď už trochu na rozpacích. A jak tak vyhlížíte ven do světa, vidíte poslední generaci staré gardy – lidi, jež poznáváte ze sňatkových rubrik 50. let – jak si stále udržují klíčová místa a společenskou autoritu.

Jsou na mocenských a prestižních postech, které, jak doufáte, obsadíte vy. Ale stále žijí étosem, jež vy považujete za zastaralý, dusivý a plný předsudků. Tento étos, jež klade důraz na původ a konexe, mimo jiné blokuje váš vzestup. I když na to cíleně nemyslíte, je přirozené, že se spolu se svými vrstevníky pokusíte zasadit starému režimu poslední ránu. Pokusíte se zničit, co z waspovského étosu zbylo, a nahradit to étosem vlastním, jenž je založen na osobních zásluhách.

Obecně lze říct, že se pokusíte změnit společenský charakter národa. Vzestup meritokratů měl za následek klasickou revoluci rostoucích očekávání. Potvrdil se Tocquevillův princip revolucí: čím reálnější se nastupující skupině jeví společenský úspěch, tím nesnesitelnější se zdají zbývající překážky. Sociální revoluce konce šedesátých let nebyla zázrakem ani přírodní katastrofou, jak ji někdy líčí autoři na levici i na pravici. Byla logickou odpovědí na trendy rozhodujících let 1955 až 1965. Nastal čas změnit znaky elitního statusu. Kultura bohaté Ameriky byla zralá na revoluci.

Šedesátá léta

„Tak jakpak se má náš premiant?“ ptá se jeden z arogantních dospělých Bena, kterého hraje Dustin Hoffman, v úvodní scéně filmu *Absolvent*. Hrdinou tohoto filmu režiséra Mikea Nicholse, jenž byl divácky nejúspěšnějším filmem roku 1968, je do vlastního nitra zahleděný absolvent vysoké školy. Po úspěšných studiích na východním pobřeží se právě vrátil na bohaté bělošské předměstí v Kalifornii. Až zde si se zděšením uvědomí, jak hluboká kulturní propast se mezi tím rozevřela mezi ním a jeho rodiči. Jak předpovídal Baltzell, univerzitní hodnoty vytlačily hodnoty rodičů. Ve slavné úvodní scéně je Ben středem pozornosti skupiny hlučných

a bodrých waspů, která si ho podává kolem dokola jako vítězného hrdinu. Hoffmanova tvář je v kontrastu k bouřlivé žovialitě hodné Dalea Carnegieho oázou klidu. Uprostřed rozjařeného večírku začne Benova matka předčítat ze školní ročenky o jeho studijních úspěších. Samolibý podnikatel si ho vezme stranou k bazénu a s nadutou nabubřelostí mu sdělí, že budoucnost je v plastech. Tato scéna krutým způsobem dokládá kulturní rozklad starého řádu. Když miliónářští filmaři zobrazují miliónářské podnikatele a právníky, dokáží být nemilosrdní. *Absolvent* vrhá nelítostný pohled na život protestantské elity: rozlehlé bary, golfové oblečky s vyšitými monogramy, zlaté hodinky, bílý nábytek podél bílých zdí, povrchnost a pokrytectví, zoufalství v alkoholickém oparu koncentrované v postavě paní Robinsonové. Ben ještě neví, co vlastně od života chce. S jistotou ale ví, že toto ne.

V románové předloze Charlese Webba je Ben modrooký blondák přes metr osmdesát a Mike Nichols chtěl původně do této role obsadit Roberta Redforda. To by lépe vysvětlovalo sexuální zájem paní Robinsonové, film by to však asi divácky pohřbilo. Kdo by se identifikoval s apatickým modrookým blondatým Adonisem? Ale Hoffman je citlivý typ, ne nějaký árijský Dick Diver z Fitzgeraldova románu *Něžná je noc*. Dokonale tak reprezentoval všechny ty nové dřívce všech etnik, kterých jsou náhle plné univerzity a život na blahobytných předměstích, který je čeká, jim připadá vyprahlý a dusivý.

V revoltě vzdělané třídy, kterou nazýváme „šedesátá léta“, šlo o mnoho věcí najednou. Některé – hnutí za lidská práva a válka ve Vietnamu – byly důležité, některé byly naprosto hloupé a jiné, jako sexuální revoluce, byly přeceňované (obě světové války ovlivnily sexuální chování daleko více než éra Woodstocku). Ve své podstatě byl ale kulturní radikalismus šedesátých let protestem proti konvenčnímu pojetí úspěchu.

Nešlo jen o politické úsilí odstavit stávající establishment. V neméně míře šlo i o hnutí kulturní – nastupující členové privilegovaných tříd se snažili zničit veškerou prestiž stále spojovanou s waspovským životním stylem a morálním kodexem a nahradit starý řád novým, jenž by vyzdvihoval duchovní a intelektuální ideály. Radikálové ze šedesátých let odmítli tehdejší pojetí úspěchu, touhu moci si dovolit všechno co sousedé, běžnou představu společenské váženosti, přesvědčení, že životní úspěch lze měřit příjmem, způsobem a majetkem. Generace vzdělaných *baby-boomers* z 60. let zkrátka chtěla obrátit hodnotový žebříček protestantské elity naruby: co bylo vysoké, mělo teď být nízké. Demografické posuny během padesátých let vedly ke kulturním konfliktům let šedesátých. Jak předvídal jako vždy skvělý Digby Baltzell v *Protestantském establishmentu*, „ekonomické reformy jedné generace zpravidla plodí statusové konflikty v generaci následující“.

Co by asi studentští vůdci 60. let nejvíc nenáviděli na sňatkové rubrice *New York Times* z roku 1959? Jednotlivými kulturními změnami, jež vzdělaná třída prosazovala, se budeme podrobněji zabývat v dalších kapitolách, zde je na místě je alespoň stručně pojmenovat. Způsob myšlení vzdělané třídy v jejím radikálním období totiž ovlivňuje její myšlení i teď, když se dostala k moci. Studentští radikálové by na párech ze sňatkové rubriky nesnášeli to, co vnímali jako jejich konformitu, jejich formálnost, jejich tradicionalismus, jejich striktní vymezení mužských a ženských rolí, jejich uctívání předků, jejich privilegia, jejich nepokryté elitářství, jejich nechut přemýšlet nad životem, jejich sebeuspokojení, jejich rezervovanost, jejich spokojený blahobyť, jejich chladnost.

Všechny tyto kulturní posuny budeme podrobně zkoumat později, ale ve stručnosti lze říci, že radikálové šedesátých let dávali přednost bohémскому sebevyjádření a před-

chozí elitou opovrhovali pro její sterilní sebekontrolu. A jejich snaha zničit staré zvyky a obyčeje předchozí elity měla i své neblahé dopady na společnost. Staré autority a stará omezení přicházely o legitimitu. Došlo ke skutečnému zhroucení společenského řádu s katastrofálními důsledky pro miliony lidí. Projevily se prudkým nárůstem míry rozvodovosti, kriminality, drogových závislostí a počtu dětí narozených mimo manželství.

Konflikty a kontrasty přelomu 60. a 70. let můžeme sledovat na stránkách sňatkové rubriky. Především se rubrika zkrátila. Zatímco v červnu 1959 obsahovala průměrně 158 svatebních oznámení, na přelomu 60. a 70. let jich bylo jen kolem 35. Párům jdoucím s dobou se nechtělo oznamovat svou svatbu v rubrice, která byla baštou strnulého rituálu a elitářství. Ty páry, jež svá oznámení zveřejnily, se dělí do dvou výrazných skupin. Některé jako by si vůbec nevšimly všeho toho zmatku kolem sebe a stále uvádějí údaje o členství v Lize juniorek, absolvovaných soukromých středních školách, uvedení do společnosti a slavných předcích. Jejich svatby se na první pohled neliší od těch z 50. let. Najdeme zde však také zprávy o svatbách, na kterých byli všichni bosí a obřad připomínal pohanský rituál vítání jara, nebo o dvojici, která zavrhla tradiční text manželského slibu, napsala si svůj vlastní a na recepci pozvala rockovou kapelu. Nový zvyk psaní vlastních manželských slibů skutečně znamenal historický bod obratu. Ti, kdo používali tradiční manželský slib, tak navazovali na předchozí generace a stávali se článkem dlouhého řetězu tradice. Ti, kdo si psali vlastní manželský slib, vyjadřovali vlastní individualitu a snahu přizpůsobit existující instituce svým individuálním potřebám. Raději se viděli jako tvůrci než jako dědicové, a přijímali tak základní direktivu vzdělané třídy: vlastní identity strůjcem budeš.

Nejslavnější svatební scénou té doby je samozřejmě závěrečná scéna z filmu *Absolvent*. Elaine, kterou hraje Katharine Rossová, právě podstupuje konvenční, byť poněkud uspěchaný svatební obřad v moderním presbyteriánském kostele v Santa Barbaře. Bere si naškrobeného světlovlasého lékaře, typického waspa. Snadno poznáme, že je zaostalý, protože ji požádal o ruku slovy: „Tvořili bychom spolu skvělý tým.“ Tato fráze zachycuje domnělou emocionální chladnost waspovské kultury a zároveň jejich neodbytného sportovního ducha. Rozcuchaný Ben se přizpůsobí do kostela právě v okamžiku, kdy obřad končí. Zabuší na okno na balkoně nad hlavní lodí kostela a zavolá na Elaine. Ta se podívá nahoru, uvidí vzteklé obličej rodičů a manžela a rozhodne se utéct s Benem. Její matka, paní Robinsonová, zasyčí: „Už je pozdě.“ „Pro mě ne,“ odpoví jí Elaine. Ben a Elaine si prorazí cestu mezi svatebčany a doběhnou městský autobus, který jede kolem. V dlouhé závěrečné scéně sedí bok po boku v autobusu, Elaine v potrhaných svatebních šatech. Nejdříve je na nich vidět radostné vzrušení, pak postupně vystřízliví a nakonec vypadají i trochu vyděšeně. Vymanili se sice z vlivu waspovského modelu úspěšného života, ale dochází jim, že ještě nepřišli na to, čím by ho nahradili.

A pak přicházejí peníze

Ti nejtvrďší z nejtvrďších radikálů 60. let byli přesvědčeni, že jedinou cestou je úplně se zříci úspěchu: skoncovat s kariérou a stáhnout se do malých komunit, kde by vzkvétaly opravdové vztahy mezi lidmi. Takový utopismus ale nikdy nemohl získat širokou popularitu, zvláště ne mezi mladými absolventy vysokých škol. Členové vzdělané třídy si cení mezilidské vztahy a sociální rovnost, ale stejně jako mnoho

předchozích generací Američanů i oni staví do středu svého hodnotového systému úspěch. A vysokoškoláci v 60. letech nebyli výjimkou. Byli především meritokraty, a tak měli sklon vymezovat se na základě toho, čeho dosáhli. Většina z nich na kariéru nikdy nezanevřela a nehodlala vysedávat v komunách a čichat kytičky, chovat prasata a rozjímat o poezii. A pak také časem přišli na to, že jim leží u nohou bohatství celého vesmíru.

Když velká vlna vysokoškoláků generace *baby-boomers* nastoupila do práce, vysokoškolský diplom ještě neznamenal žádné velké finanční výhody ani dramatické životní změny. Dokonce ještě v roce 1976 mohl ekonom Richard Freeman napsat knihu nazvanou *The Overeducated American* (Příliš vzdělaný Američan), v níž se snažil dokázat, že vyšší vzdělání se na trhu nevyplácí. Pak ale nastoupil informační věk a vzdělání začalo být oceňováno stále víc. Podle specialisty na pracovní trh Kevina Murphyho z Chicagské univerzity vydělávali vysokoškoláci v roce 1980 asi o 35 procent víc než středoškoláci. V polovině 90. let to už bylo 70 procent, a ti s vyšším vysokoškolským vzděláním měli platy dokonce o 90 procent vyšší než středoškoláci. Příjmová hodnota vysokoškolského vzdělání se během 15 let zdvojnásobila.

Odměny za intelektuální kapitál se zvýšily, ale odměny za fyzický kapitál ne. Znamená to, že i absolventi humanitních fakult mohou jednoho dne z čista jasna zjistit, že patří mezi lidi s nejvyššími příjmy. Takový profesor na Yale, který kdysi odmítal honbu za kariérou, zjišťuje, že za rok 1999 vydělal 113 100 dolarů, zatímco profesor na Rutgersově univerzitě 103 700 dolarů a akademické superhvězdy, o které se přetahuje několik univerzit najednou, teď mohou shrábnout i více než 300 000 dolarů za rok. Špičkoví úředníci v Kongresu a v Bílém domě to dotáhnou na 125 000 dolarů ročně (a když pak přeběhnou do soukromého sektoru, vydělají

si i pětkrát tolik). Novináři v nejvýznamnějších redakcích mohou ve středním věku počítat se šesticifernými příjmy, nepočítaje v to honoráře za přednášky. Absolventi filozofie a matematiky míří na Wall Street, kde svými kvantitativními modely mohou vydělat desítky milionů dolarů. Amerika měla vždycky hodně právníků; střední hodnota příjmů této čile rostoucí skupiny je teď 72 500 dolarů za rok, přičemž příjem právnických kapacit z velkých měst může dosáhnout i sedmimístných čísel. Na medicínu se stále hrnou ti nejlepší studenti – tři čtvrtiny soukromých praktických lékařů vydělávají přes 100 000 dolarů ročně. V Silicon Valley je víc milionářů než lidí. V Hollywoodu vydělávají televizní scenáristé 11 000 až 13 000 dolarů za týden. Nejlepší šéfredaktoři časopisů v New Yorku, jako Anna Wintourová z *Vogue*, vydělají milion ročně, což je jen o něco víc, než má šéf Fordovy nadace. A tyto úžasné příjmy neplynou jen příslušníkům generace *baby-boomers*, které ještě mohou překvapit, ale stejně tak všem následujícím generacím vysokoškoláků, z nichž většina nepoznala svět bez mezonetových bytů pro umělce za čtyři miliony dolarů, elegantních hotelů, kde zaplatíte 350 dolarů za noc, avantgardních letních sídel a dalších nezbytností alternativní plutokracie.

Informační věk dal vzniknout zcela novým profesním kategoriím. Některé vypadají spíš jako dobrý vtíp, i když podle platů byste to neřekli: kreativní úředník, hlavní úředník přes vědomosti anebo koordinátor týmového ducha. Objevily se také profese, o kterých na střední škole ještě nikdo ani nesnil: designér webových stránek, patentový agent, scenárista udržující kontinuitu seriálových příběhů, manažer nadačního programu, dohazovač hostů do televizních pořadů a mnohé další. Ekonomika se dnes chová tak, že z podivínů, jako je Oliver Stone, se stanou multimilionářští mogulové, a loudům, kteří ani nedodělali školu, jako je Bill Gates, se

přihodí, že vládnou světu. Pochopitelně stále existují cikánští kantoři, kteří žijí z ruky do úst a ne a ne sehnat stálé místo, a v nakladatelstvích stále pracují chudí trumberové, kterým jejich inteligence vynáší trapně málo. Ale celkově informační věk odměňuje vzdělání a vede k nárůstu příjmové nerovnosti mezi vzdělanými a nevzdělanými. Navíc se vyšší střední třída rozrostla z malého přírůsku střední třídy do významného demografického bloku, tvořeného převážně lidmi s červenými univerzitními diplomy. Pokud se vyhneme většímu ekonomickému poklesu, bude z dvou milionů amerických domácností s ročním příjmem nad 100 000 dolarů z roku 1982 během pár let pětinasobek. Stačí si uvědomit, jakým kulturním a finančním kapitálem tak velká skupina disponuje, a pochopíte, jakou společenskou sílu vyšší střední vrstva představuje. Mnoho z členů vzdělané elity nevyrazilo do světa za penězi. Ale peníze si je našly a začaly nenápadně a proti jejich vůli pronikat do jejich mentality.

Členové vzdělané elity nejprve přijdou na to, že musí zcela změnit svůj vztah k penězům samotným. Když byli chudými studenty, peníze byly jako pevná látka. Každá výplata nebo kapesné znamenalo kus peněz, ze kterého postupně ulamovali malé kousky na zaplacení účtů. V podstatě mohli cítit, kolik peněz mají na svém bankovním účtu, jako cítíte hrst drobných v kapse. Když ale zbohatli, peníze se změnilly v kapalinu. Proudem tečou na bankovní účet a stejně tak rychle vytékají. Tomu, kdo peníze vydělává, zbývá jen role pozorovatele, který se nestačí divit, jak rychle protékají. Když chce ušetřit, může se pokusit zastavit proud směřující ven. Je ale těžké poznat, kde přesně postavit přehradu. Peníze si prostě tečou podle svého a schopnost udržet se na hladině přes všechny odlivy a přílivy se časem stane sama o sobě znakem úspěchu. Velký tok peněz je dalším testem způsobilosti. Peníze už nejsou zdrojem korupce – mění se

ve znak mistrovství. Začínají se zdát zasloužené, přirozené. Takže ani bývalým studentským radikálům nevádí obrátit staré levičácké heslo tak, že zní: Každý podle svých schopností, každému podle jeho schopností.

Nejenže vzdělané elity vydělávají daleko více, než si kdy dokázaly představit, ale zároveň zastávají posty spojené s nesmírnou odpovědností. Všichni známe dnešní vysoké státní úředníky, kteří přešli z radikální studentské organizace SDS k pozicím CEO, z LSD na IPO. Někdy se zdá, že ze studentského Hnutí za svobodu slova ze 60. let vzešlo více ředitelů velkých korporací než z Harvard Business School.

Ještě podivuhodnější je nárůst lukrativních odvětví, v nichž pracují výhradně členové vzdělané vrstvy. Jen asi 20 procent dospělé americké populace má vysokoškolský titul, ale v mnoha velkých městech a na jejich předměstích, kde jsou soustředěna sídla firem, můžete hodiny chodit od jedné kanceláře ke druhé, a téměř každý, na koho narazíte, má v šuplíku tubus s diplomem. Vzdělané elity převzaly většinu moci, jež kdysi náležela usedlým waspům s výraznými bradami. Ekonomové z Mezinárodního měnového fondu brázdí svět a přetvářejí makroekonomické politiky různých zemí. Mozkovny z McKinsey & Company se snášejí na kanceláře firem vedených bývalými obránci fakultních fotbalových týmů a vydávají doporučení, jak fúzovat nebo restrukturalizovat.

Vzdělané elity převzaly dokonce i profese, jež obvykle náležely dělníkům. Navždy je pryč například doba věčně opilých proletářských novinářů. Podívejte se dnes na jednu řadu novinářů na tiskové konferenci ve Washingtonu: vedle sebe sedí Yale, Yale, Stanford, Emory, Yale a Harvard. Politické strany, jejichž aparát dřív tvořili přistěhovalečtí šíbři, dnes řídí analyticky komunikace s doktorátem. Projíždíte-li starými předměstími a pozorujete bohémy v košilích

bez límce na cestě domů od stánku s organickým ovocem, uvědomíte si, že se doslova nastěhovali do domů staré makléřské elity. Spí v postelích staré elity. Zaplavují instituce staré elity. „Stará společnost uvolnila cestu společnosti výkonu,“ shrnul to romanopisec Louis Auchincloss. Hloupé, dobře vypadající lidi se skvělými rodiči nahradili chytrí, ambiciózní, vzdělaní lidé, jež ve svých ošoupaných botách krácejí proti establishmentu.

Strach z hojnosti

V posledních třiceti letech šla vzdělaná elita zkrátka od jednoho triumfu ke druhému. Rozdrtili starou elitní kulturu waspů, dobře se uchytili v ekonomice, jež štědrě odměňuje právě jejich schopnosti, a dnes sedí na vrcholku těch samých institucí, proti nimž kdysi brojili. Narazili ale na problém, se kterým se těžko mohou smířit: jak se jen mohou ujistit, že se nezačali podobat oné samolibé waspovské elitě, kterou stále tak náruživě odsuzují?

Ti, kdo chtějí být vzdělanou třídou akceptováni, se musí vyrovnat se strachem z hojnosti. Jak ukázat – v neposlední řadě sobě samým – že se z nich během šplhání na vrchol společenského žebříčku nestali lidé, jakými stále ještě, alespoň podle svých prohlášení, opovrhují. Jak proplout mezi úskalími bohatství a sebeúcty. Jak usmířit svůj úspěch se svou spiritualitou, své elitní postavení se svými rovnostářskými ideály. Sociálně osvícení členové vzdělané elity jsou obvykle znepokojeni rozšiřující se propastí mezi bohatými a chudými a je jim poněkud trapně z toho, že příjem jejich rodiny nyní překračuje 80 000 dolarů ročně. Někteří z nich sní o sociální spravedlnosti, přestože ve škole, kde studovali, platili takové školné, že by z něho rok

mohli žít celou rwandskou vesnici. Někteří měli kdysi na nárazníku svého auta nálepku s nápisem „Zpochybňuj autoritu“, a teď zjišťují, že vedou softwarové firmy, kde mají pod sebou dvě stovky zaměstnanců. Od sociologů, které četli na škole, se naučili, že konzumerismus je choroba, a přesto se přistihnou, že si právě kupují ledničku za 3 000 dolarů. Vzali si k srdci lekce ze *Smrti obchodního cestujícího*, a přitom teď sami řídí tým obchodních zástupců. Nasmáli se u scény s plasty v *Absolventovi*, přesto teď sami pracují pro firmu, která vyrábí... plasty. Najednou si uvědomí, že se stěhují do domu na předměstí s bazénem a že jim vůbec nedělá dobře přiznat to svým bohémským přátelům, kteří stále ještě bydlí v centru města.

Přestože obdivují umění a intelekt, život je zavedl do světa komerce, nebo přinejmenším do té zvláštní hybridní zóny, kde se protíná kreativita s komercí. Tato třída má na kontě více metrů vestavěných knihoven než jakákoliv jiná skupina v historii. A přitom když se na ty police podíváte, nejspíš tam najdete luxusní, v kůži vázaná vydání všech těch knih, které tvrdí, že úspěch a bohatství je klam: *Babbitt*, *Velký Gatsby*, *Mocenská elita*, *Teorie zahálčivé třídy*. Tato elita byla vychována k tomu, aby se elitám postavila. Jsou bohatí, a přesto odmítají materialismus. Celý život něco prodávají, ale bojí se, že se zaprodají. Instinktivně cítí, že jsou proti jakémukoliv establishmentu, přesto však si uvědomují, že se z nich stává establishment nový.

Členové této třídy jsou vnitřně rozpolcení a člověk žasne nad jejich nekonečným zápolením s konfliktem mezi realitou a ideály. Perou se s kompromisy mezi rovností a výsadami („Věřím ve veřejné školy, jenže ta soukromá škola se mi zdá pro mé děti lepší“), mezi pohodlností a společenskou odpovědností („Ty papírové plínky jsou neuvěřitelným plýtváním zdrojů, ale je to s nimi tak snadné“), mezi vzpourou

a konvencí („Já vím, že jsem sám/sama bral/a na střední škole spoustu drog, ale své děti učím, aby řekli drogám ne“).

Největší napětí je ale mezi úspěchem ve vnějším světě a ctností ve světě vnitřním. Jak to v životě někam dotáhnout, aniž by vám ambice spálily duši? Jak získat prostředky, abyste mohli dělat věci, které chcete, a přitom se nestát otrokem materiálních statků? Jak budovat pohodlný a stabilní život pro svou rodinu tak, abyste zároveň nezabředli do ohlupující rutiny? Jak žít na vrcholu společnosti tak, aby se z vás nestali nesnesitelní snobové?

Usmířovatelé

Vzdělané elity tváří v tvář takovým výzvám nepropadají beznaději. Vždyť jsou to bohové skvělých životopisů. Právě oni přece zazářili u všech testů a ženy se v těhotenství dokázaly vzdát pití merlotu. Jestli právě oni nejsou dobře vybaveni na to, aby zvládali velké výzvy, pak už tedy nikdo. Když se mají vypořádat s napětím mezi vzájemně si konkurujícími hodnotami, udělají to, co by udělal každý chytrý a privilegovaný člověk nabitý kulturním kapitálem: najdou si způsob, jak mít oboje. Usmíří protiklady.

Zásadním úspěchem vzdělaných elit v 90. letech bylo vytvoření způsobu života, který jim umožňuje být úspěšným boháčem a zároveň volnomyšlenkářským rebellem. Zakládáním designérských firem nacházejí způsob, jak být umělcem a ještě k tomu vlastnit akciové opce. Vybudovali společnosti pro labužníky, jako je výrobní zmrzlina Ben & Jerry's nebo přírodních džusů Nantucket Nectars, a našli tak způsob, jak být ztřeštěným hipíkem a zároveň zazobancem z nadnárodní korporace. Usmířili protiestablishmentový styl s imperativem velkých korporací tak, že v reklamách na tenisky Nike

používají verše Williama Burroughse a z písniček Rolling Stones dělají hymny svých marketingových kampaní. Usmířili ducha imaginace s imperativem zisku tím, že naslouchají různým guru, kteří jim radí nechat bujet chaos a odvázat svůj tvůrčí potenciál. Usmířili intelektuály s lidmi z nejvyššího daňového pásma tak, že univerzitní města jako Princeton a Palo Alto proměnili v podnikatelská centra. Tím, že se oblékají jako Bill Gates, který si na setkání akcionářů klidně vezme obnošené plátěné kalhoty, usmířili studentskou módu s manažerským postavením. Tím, že jezdí na dobrodružné ekologické dovolené, usmířili aristokratickou touhu po vzrušení se zájmem o osud světa. Když nakupují v Benettonu a v Body Shopu, zvyšují svou uvědomělost a zároveň omezují náklady.

Mezi vzdělanými boháči si nikdy nemůžete být jisti, jestli jste ve světě hippies nebo burzovních makléřů. Ve skutečnosti jste vstoupili do hybridního světa, ve kterém je každý tak trochu obojím.

Marx tvrdil, že třídy jsou v nesmiřitelném konfliktu. Ale někdy prostě ztratí své obrysy. Hodnoty hlavního proudu buržoazní kultury a hodnoty alternativní kultury 60. let splynuly. Přinejmenším v rámci vzdělané třídy tak skončila kulturní válka. Namísto ní tato třída vytvořila třetí kulturu, jež je usmířením předchozích dvou. O toto usmíření se nesnažili záměrně – je výsledkem snažení milionů jednotlivců, kteří chtěli mít obojí. Teď je to ale dominantní tón naší doby. V tomto procesu stírání hranic mezi alternativní a tradiční kulturou je nemožné říci, kdo koho asimiloval, protože ve skutečnosti bohémové i buržoové asimilovali jeden druhého. Z tohoto procesu se vynořili jako buržoazní bohémové neboli bobos.

Nový establishment

V současné době se sňatková rubrika *New York Times* opět rozrostla. Na začátku 70. let se tam mladí rebelové nechtěli objevovat, ale teď, když jejich děti studují a uzavírají sňatky, jsou hrdí, když vidí své potomky v nedělních novinách. Za poplatek vám *Times* pošlou reprodukci vašeho oznámení ve formátu vhodném k zarámování.

A mladí lidé, druhá generace bobos, jsou rádi, když je jejich svatební obřad zaznamenán. Jen se kdykoliv v neděli ráno podívejte na novomanžele, jak se na vás ze stránek novin radostně usmívají. Mají přece tak upřímné úsměvy. Všichni vypadají tak hezky a přístupně, vůbec ne povýšeně nebo odpudivě, jak vypadaly některé nevěsty v 50. letech. Všechno je jinak, i když je to jaksi podobné. Tak například čtenář, který otevřel sňatkovou rubriku 23. května 1999, se mohl dozvědět, že se oženil Stuart Anthony Kingsley. Pan Kingsley promoval *magna cum laude* na Darthmouthu a předtím, než se stal partnerem ve společnosti McKinsey & Company, získal MBA na Harvardu. Jeho otec je členem správní rady Národního fondu pro ochranu historických památek a matka je členkou dozorčí rady Bostonského symfonického orchestru a členkou dozorčí rady Společnosti pro zachování starožitností v Nové Anglii. Členství v tomto druhu organizací by si jistě vysloužilo souhlasné pokývnutí starých waspovských matron z 50. let. Ale podívejte se, koho si to pan Kingsley bere – Sáru Perryovou, jejíž otec je koordinátorem judaistických studií na Státní univerzitě jižního Connecticutu a jejíž matka je výkonnou ředitelkou Newhavenské židovské federace. To by se nejspíš se souhlasem starých matron nesetkalo.

Ale dnes takové spojení dokonale ladí. Ani nepozvedneme obočí, když si pan Starožitnosti Nové Anglie bere sleč-

nu Judaistická studia, protože víme, jak mnoho mají ženich a nevěsta společného: slečna Perryová promovala *magna cum laude* stejně jako její manžel (pouze ne na Dartmouthu, nýbrž na Yale). Také získala MBA na Harvardu (a kromě toho získala magisterský titul ve veřejné správě). Také se z ní stala finanční konzultantka (je ovšem viceprezidentkou firmy Community Wealth Ventures, jež pracuje s nadacemi). Letitá nepřátelství mezi třídami a etnickými skupinami překonalo společné pouto meritokratického vzestupu. Snoubenci byli oddáni starostou New Havenu Johnem DeStefanem mladším v domě prarodičů slečny Perrové z matčiny strany Lucille a Arnolda Aldermanových.

Dnešní establishment je odlišně strukturován. Nejde o malé spiknutí dobře vychovaných mužů propojených rodinnými i studentskými vztahy, kteří mají ohromný vliv na páky moci. Nový establishment je velkou neuspořádanou skupinou meritokratů, kteří sdílejí určité přesvědčení a, aniž by o tom nějak přemýšleli, přebudovávají instituce v souladu se svým hodnotovým žebříčkem. Nejsou omezeni na několik institucí na východním pobřeží. V roce 1962 mohl Richard Rovere napsat: „Establishment nikdy neproklíkl příliš daleko v takových oblastech, jako je reklama, televize nebo film.“ Současný establishment je všude. Svou moc vykonává nenápadně, prostřednictvím idejí a pojmů, a proto proniká vším. Neexistují žádné spolehlivé demografické znaky, na základě kterých lze říct, kdo je členem tohoto establishmentu. Většinou navštěvovali nejuznávanější vysoké školy, ale ne všichni. Většinou žijí v bohatých lokalitách, jako je Los Altos v Kalifornii, Bloomfield v Michiganu nebo Lincoln Park v Illinois, ale také ne všichni. Spojuje je oddanost usmíření protikladů, charakteristická pro bobos. Do establishmentu lidé získávají přístup tím, že úspěšně složí řadu náročných kulturních zkoušek. Prosperují, aniž

by viditelně prahli po zisku. Dělají radost rodičům, aniž by působili konformně. Dostali se až na vrchol, aniž by okatě shlíželi na ty dole. Dosáhli úspěchu, aniž by se dopustili jakékoliv společensky nepřijatelné urážky ideálu sociální rovnosti. Vytvořili životní styl odpovídající jejich bohatství, a přitom se vyhnuli starým klišé okázalé spotřeby (držet se nových klišé je v pořádku).

To neznamená, že by bobos uvažovali uniformněji než členové jakéhokoliv jiného establishmentu. Někteří z buržoazních bohémů patří víc na stranu buržoazie — jsou to makléři na burze, kteří shodou okolností rádi bydlí v atypických uměleckých bytech. Někteří zase více inklinují k bohémům — jsou to profesori umění, kteří si trochu hrají s akciemi. Nicméně když se podíváte na některé z typických postav nového establishmentu — jako jsou profesor afroamerických studií Henry Louis Gates, moderátor Charlie Rose, spoluzakladatel Apple Computers Steven Jobs, historička Doris Kearnssová Goodwinová, zakladatel nahrávací firmy David Geffen, šéfredaktorka Tina Brownová, komentátorka Maureen Dowdová, komik Jerry Seinfeld, biolog Stephen Jay Gould, zpěvák Lou Reed, moderátor Tim Russert, zakladatel America OnLine Steve Case, dokumentarista Ken Burns, viceprezident Al Gore, senátor Bill Bradley, senátor John McCain, guvernér George W. Bush — můžete začít pociťovat společný étos, jenž mísí vzpuru 60. let s výkonem 80. let. Étos bobos je cítit také ve starých institucích, které převzal nový establishment, jako je časopis *New Yorker*, Yaleova univerzita, Americká akademie umění a literatury (mezi jejíž členy dnes patří také lidé jako Toni Morrisonová, Jules Feiffer a Kurt Vonnegut), nebo *New York Times* (které dnes tisknou komentáře s názvem „Chvála alternativní kultuře“). Tento étos můžete obzvlášť silně cítit také v institucích nového establishmentu, které by byly staré elitě cizí: veřejnoprávní rozhlas

National Public Radio, filmové studio DreamWorks, Microsoft, America OnLine, řetězec kaváren Starbucks, internetový portál Yahoo!, internetové knihkupectví Amazon, velkoplošná knihkupectví Barnes and Noble a Borders.

Během posledních několika let začal tento nový vzdělaný establishment svou nevyhnutelnou roli establishmentu přijímat. Znamená to tedy, že začal vytvářet soubor společenských pravidel, jež dávají životu národa koherentní strukturu. Dnes má Amerika opět dominantní třídu, jež definuje parametry společensky přijatelného názoru a vkusu – třídu, jež určuje obecně přijímané názory, vyhláší kodex správného chování, ustavuje hierarchický řád, který dává společnosti tvar, vylučuje ty, kdo její pravidla porušují, předává své morální a společenské kodexy svým dětem a od zbytku společnosti požaduje společenskou disciplínu, aby zlepšila „kvalitu života“, jak se dnes říká.

Nový establishment přijal tuto svou roli vážavě. Nestala se z něj technokratická elita se silným smyslem pro veřejnou službu, jak předpovídalo mnoho raných zastánců meritokracie. Nestanovil jasné principy autority, protože vyrovnat se s autoritou mu stále ještě činí problémy. Namísto toho uplatňoval svůj vliv bezpočtem soukromých kanálů a reformoval společnost více prostřednictvím kultury než politiky. Jeho snahy o ustavení řádu byly nesystematické a často neohrabané – všechna ta pravidla toho, co je politicky korektní, zásady projevu na akademické půdě či zákony o sexuálním obtěžování. Postupně byl ale sdílený soubor dohod a praktik uspořádán do obecně přijímaného souboru společenských norem. Před 30 lety, když bylo na pořadu dne bourání zavedené struktury, nebylo zdvořilé a slušné chování příliš opěvovanou hodnotou, obzvláště ne mezi vysokoškolskými studenty. Avšak teď, kdy začal platit nový „občanský řád“, slovo slušnost opět zaznívá z úst téměř každého

vzdělaného člověka. A pomalu se opět nastoluje určitá forma uvolněnějšího společenského smíru. Mnoho sociálních indikátorů, jež raketovou rychlostí vzrostly během přechodné doby v 60. a 70. letech, začalo klesat: kriminalita, umělé přerušování těhotenství, nezletilé matky, nemanželské děti, rozvodovost, konzumace alkoholu mladistvými.

Popis těchto nových kodexů etikety a morálky tvoří značnou část této knihy. Jestliže nesdílíte étos třídy bobos, pravděpodobně vás nezaměstnají žádné instituce současného establishmentu a nedočkáte se postupu. Například být rasistou a antisemitou nebo být homofobní bylo začátkem 20. století naprosto přijatelné. Dnes tyto názory každého automaticky vykazují ze vzdělaných kruhů. V první polovině 20. století se společenští šplhouni opíčili po manýrách evropské aristokracie a budovali si zdobné zámky. Dnes si může viceprezident Microsoftu postavit obrovské moderní sídlo, kdyby si však postavil dům jako J. P. Morgan, byl by považován za pompézního blázna. Před 40 lety si grandí ještě klidně mohli věšet na zdi kůže divokých zvířat, která zabili. Dnešní vzdělaná třída by to považovala za útok na hodnoty humánnosti.

Dnešní vzdělaná třída se většinou snaží vyhnout tomu, aby zamezovala přístup celým skupinám lidí, ale stejně jako jakýkoliv jiný establishment má své hranice. Budou se vám vyhýbat, jestliže si libujete v nablýskaném materialismu. Budou se vám vyhýbat, jestliže jste zjevný snob. Budou se vám vyhýbat, jestliže jste antiintelektuální. Určitou skupinu lidí a institucí bobos, ať už z toho či onoho důvodu, nikdy respektovat nebudou. Patří sem Donald Trump, konzervativní kazatel Pat Robertson, vůdce černých muslimů Louis Farrakhan, vydavatel časopisu *Penthouse* Bob Guccione, zpěvák Wayne Newton, Nancy Reaganová, obchodník se zbraněmi Adnan Khashoggi, senátor Jesse Helms, Jerry Springer, boxer

Mike Tyson, rozhlasový komentátor Rush Limbaugh, firma Philip Morris, developeři, těžaři dřeva, pohlednice od firmy Hallmark, Národní asociace držitelů střelných zbraní a síť restaurací Hooters, proslulá vyzývavě oblečenými servírkami.

Nová společenská hierarchie

Po zhroucení protestantského establishmentu se tedy z Ameriky nestalo zázračné místo, kde neexistují žádné elity, hierarchie, etiketa ani sociální rozdíly. Možná to tak bylo v přechodném období. V 70. a částečně v 80. letech bylo skutečně těžké rozeznat koherentní společenský řád. Tato pružnost však nemohla trvat dlouho, což je možná dobře. Společnosti vždy čas od času potřebují nalézt nový stav rovnováhy, a to se teď v Americe stalo. V platnosti jsou nové kodexy, jež jsou jiné než ty staré, ale slouží stejným funkcím – dávají životu řád a spojitost.

Společenský život v Americe je například stejně tak hierarchický jako v 50. letech a možná i víc. Hierarchie založené na konexích se zhroutily. V meritokratické společnosti jsou lidé posuzováni především podle postů, jež zastávají. O tom, jestli vás pozvou na setkání liberálních politiků a intelektuálů, známá jako renesanční víkendy, na semináře Aspenského institutu, technologické konference Esther Dysonové nebo na exkluzivní soukromé večere, rozhoduje to, co děláte. Máte-li prestižní postavení, váš společenský život je zabezpečen. Může vás uklidňovat, že budete stále obklopeni lidmi přinejmenším stejně tak uznávanými, jako jste vy sami, a přijdete na chuť tomu, co lze nazvat „radost z vrcholu“. Pokud takové postavení nemáte, ve vašem společenském životě se budou objevovat trapné momenty, kdy se na vás při večeri někdo obrátí s otázkou „A co děláte?“.

Když jste hostujícím profesorem z Yale, který právě přijel něco přednést na malou fakultu, pozvou vás na večeři do nejlepší restaurace ve městě. Přijedete-li ale udělat přednášku jako člen profesorského sboru na univerzitě Colgate, budete nejspíš večeřet v domě své hostitelky společně s jejími dětmi. Když jste náměstek ministra spravedlnosti, budete hlavním řečníkem při slavnostních obědech na konferencích různých právnických asociací. Když se ale přesunete do nějaké lukrativní právnícké firmy, budete rád, když se vám podaří dostat se do nějaké panelové diskuse pozdě odpoledne. Podle časopisu *New York Observer* pořádala bývalá šéfredaktorka časopisu *New Yorker* Tina Brownová večírky, na které byli nejvýznamnější novináři a šéfredaktoři pozváni na osmou a ti ne tak významní až na půl desátou.

Neznamená to samozřejmě, že zástupci největších firem nebo kanceláří si automaticky vydobudou nejvýznamnější společenské postavení. Vaše kariérní volba musí reflektovat vrtkavé požadavky étosu bobos. Nejlepší peníze, jaké jste mohli mít v 50. letech, byly zděděné peníze. Za vlády bobo establishmentu jsou nejlepším druhem peněz náhodné peníze. Jsou to peníze, které náhodou vyděláte při realizaci své tvůrčí vize. Znamená to, že nejprestižnější jsou profese, ve kterých jde o umělecké sebevyjádření i balíky peněz. Spisovatel, který vydělá milion dolarů ročně, má daleko větší prestiž než bankéř, který jich vydělá padesát. Programátor, který má opce na akcie za pár milionů, má větší prestiž než realitní investor, jehož majetek jde do desítek milionů. Když někde nechá vzkaz komentátor, který vydělává 150 000 dolarů ročně, zavolají mu zpátky daleko rychleji než právníkovi, který vydělává šestkrát tolik. Majitel jediné úspěšné restaurace může být na večírku obletován daleko víc než majitel šesti nákupních center.

Nacházíme se ve věku, kdy příjem je věcí svobodné volby. Od lidí se očekává, že se vzdají příležitostí vydělat peníze, po-

kud jim to dovolí vést bohatší život. Jestliže jste se žádného výtěžku nezřekli, nemůžete očekávat, že váš status bude příliš vysoký, a to bez ohledu na to, kolik peněz máte v bance. Profesori, kteří vypadají tak dobře, že se mohli stát televizními hlasateli, ale nestáli o to, jsou předmětem obdivu a závisti víc než ti, kterým nezbylo než učit. Ti, co vydělali 100 milionů dolarů tzv. nezávislými filmy, mají větší prestiž než ti, co vydělali 150 milionů komerčními filmy. Rocková hvězda, která získá platinové album za oduševnělou akustickou nahrávku, je obdivována víc (a z dlouhodobého hlediska představuje také jistější investici) než rocková hvězda, která získá dvě platinová alba za normální „vypalovačky“. O svatebním obřadu mediálně známých lidí, jako jsou Christiane Amanpourová a James Rubin, se bude obsáhle psát hned na začátku sňatkové rubriky *New York Times*, kdežto o svatbě obyčejných finančních analytiků tam bude jen stručná zmínka někde uprostřed. Chlapík, který nedodělal Harvard, protože začal budovat svou softwarovou firmu, je požádán o projev na okázalé slavnostní večeři při nějaké významné příležitosti a dědic slavné rodiny Vanderbiltů, který tu večeři platí, bude celý večer usilovat o jeho pozornost.

Status jednotlivce vypočítáte tak, že celkovou hodnotu jeho majetku vynásobíte jeho antimaterialistickými postoji. Je-li jedno nebo druhé nula, znamená to žádnou prestiž, zatímco vysoká čísla v obou případech vás vystřelí do nejvyšších sfér. K tomu, aby se k vám v tomto světě chovali dobře, nestačí jen vykazovat nějaké příjmy. Musíte také provádět řadu klamných manévrů, abyste ukázali, jak málo pro vás úspěch znamená. Musíte se oblékat o stupeň hůře než ti kolem vás. Možná byste se mohli dát tetovat, jezdit dodávkou nebo předvádět nějaký jiný společensky uznávaný akt anti-statusové deviance. V konverzaci věnujete čas zesměšňování vlastního úspěchu takovým způsobem, že se jím pochlubíte

a zároveň dáte najevo, jaký si od něj udržujete ironický odstup. Neustále se budete navážet do yuppies, abyste ukázali, že vy jste se jím nestali. O vaši chůvě budete mluvit, jako by to byla vaše blízká přítelkyně a jako by to byl jen detail, že vy bydlíte v Santa Monice v domě za 900 000 dolarů a ona do své mexické čtvrti každý den dvě hodiny dojíždí autobusem. Vypěstujete si techniky nenápadného zlehčování své akademické kvalifikace. Když se vás někdo zeptá, kde jste studoval, odpovíte „Na Harvardu?“ s krátkým zvýšením hlasu na konci, jako by to mělo naznačovat otázku „Už jste o něm někdy slyšel?“. Když se budete zmiňovat o svém Rhodesově stipendiu, řeknete „Když jsem byl v Anglii na programu...“ Jednou jsem se ve Washingtonu zeptal za oceán přesazeného Angličana, kam chodil do školy, a on odpověděl: „Do malé školy blízko Slough.“ Vesnice Slough je skromné malé místo západně od Londýna. Nejbližší město se jmenuje Eton.

Třídní zařazení

Není také pravda, že s ústupem starého waspovského morálního kodexu se Amerika ocitla v morálním vakuu. Někteří lidé při pohledu na úpadek starého protestantského establishmentu oplakávají ztráty: konec kavalírství, konec horlivého smyslu pro povinnost a veřejnou službu, konec solidnosti a úcty k autoritě, konec diskrétnosti a zdrženlivosti, konec cudnosti a smyslu pro dekorum, konec gentlemanů, konec dam, konec cti a udatnosti. Postrádají tyto zaniklé normy a pravidla, a tak příliš rychle usuzují, že jsme vstoupili do éry nihilismu.

Ve skutečnosti procházely naše mravy stejným cyklem úpadku a obnovy jako naše způsoby. Starý protestantský es-

establishment a jeho etický systém uvadl. Pak nastalo období anarchie. Později však nový establishment vzdělaných zavedl svá vlastní pravidla. A jak uvidíme v páté kapitole, není zřejmé, zejména ne na první pohled, zda je restriktivnější starý waspovský étos nebo nový morální rámec bobos.

Všechna tato témata nás čekají. Řekněme teď jen, že před sebou máme jednu z nejvíce zneklidněných sociálních elit v historii. Bobos se nemusí strachovat, že by na ně za brana mi čekala rozzuřená lůza a vyhrožovala jim gilotinou. Žádná tam není. Vzdělaná elita je plná neklidu proto, že její členové jsou rozpolceni mezi nutkáním uspět a strachem z toho, že se z nich stanou zrádci. Další zdroj našeho neklidu má svůj původ v tom, že se neodměňujeme statusovými sinekurami. Předchozí establishment budoval společenské instituce, jež měly své členy zabezpečit. V první polovině 20. století platilo, že když to vaše rodina dotáhla do vyšších společenských vrstev, bylo poměrně snadné se tam udržet. Díky vašim stykům jste byli zváni na ty správné společenské podniky. Téměř automaticky jste byli přijímáni na ty správné školy a považováni za vhodné pro ty správné životní partnery. Relevantní otázkou v těchto kruzích nebylo, co děláte, nýbrž kdo jste. Jakmile jste se zavedli jako Biddle nebo Auchincloss nebo Venderlip, měli jste volnou cestu. Členové dnešní vzdělané třídy si ale nikdy nemohou být svou budoucností jisti. Krach jejich kariéry může číhat hned za rohem. I společenský život je zde sérií zkoušek způsobilosti. Všichni musíme neustále fungovat podle měnících se norem společenského chování a vyvíjejících se kritérií kultivovanosti. Vaše renomé může zničit jedna ostudná věta, neotesaný čin, jeden špatný článek v novinách nebo strašný projev na finančním summitu v Davosu.

A co je daleko důležitější, členové vzdělané třídy si nikdy nemohou být jisti budoucností svých dětí. Jejich děti mají

určité výhody ve vzdělání a v domácím zázemí — všechny ty soukromé učitele a hračky napomáhající rozvíjení jejich schopností, ale stejně se musí propracovat školou a bravurně zvládnout testy SAT, aby dosáhli alespoň stejného společenského postavení jako jejich rodiče. Ve srovnání s minulými elitami toho mají velmi málo jistého.

Ironií je, že všechna tato statusová nejistota vzdělanou třídu jen posiluje. Její členové a jejich děti musejí být neustále ve střehu, pracovat a něčeho dosahovat. Nehrozí ani, že by se ze vzdělané třídy stala uzavřená kasta. Připojit se může kdokoliv se správným titulem, prací a kulturní způsobilostí. Marx varoval, že „čím více je vládnoucí třída schopna vstřebávat nejpřednější muže (nebo ženy) ovládaných tříd, tím stabilnější a nebezpečnější je její vláda“. A opravdu je těžké si představit, jak by mohla vláda meritokratů kdy skončit. Waspovský establishment v 60. letech padl poměrně snadno, vzdal se téměř bez jediného výstřelu. Ale meritokratické třídě bobos neschází schopnost sebekritiky. Je dostatečně pružná a amorfní na to, aby asimilovala to, co dosud neovládá. Meritokracii bobos nebude snadné svrhnout, dokonce ani kdyby určitá skupina lidí povstala a usoudila, že by se tak mělo stát. Vydejme se tedy na průzkum způsobů a zvyklostí dominantní společenské třídy dneška.

Rejstřík

- Absolvent* (film) 31–32, 35, 41, 241
abstinance sexuální 218
Acheson, Dean 273
Alcott, Bronson 71
antinomianismus 140, 141
Apel nových whigů ke starým (Burke)
23–24
Arendtová, Hannah 144, 147,
188, 190
Aristoteles 87
Arizona Power Exchange (APEX)
191–192
Atlas, James 202–203
autorita důvěrná 264–266
Bagehot, Walter 267
Baltzell, Digby 28, 29, 33, 190
Barton, Bruce 76
Barzun, Jacques 145, 147
beatníci 77–78
Bell, Daniel 80, 138–141
Bellah, Robert 236–237, 248
Ben & Jerry's 108, 132
Bennett, William 198
Berlin, Isaiah 134
bobos, zavedení pojmu 10–11
Bork, Robert 198
Bosack, Len 117
Bourdieu, Pierre 153–155
Brooks, Van Wyck 83
Burke, Edmund 23–24, 94,
266–268, 272
Burlington (Vermont) 105–109, 227
Bush, George 24
Bush, George W. 262
Bushman, Richard 64
Carnegie, Andrew 74
Carsonová, Rachel 190
Clintonova a Goreova
administrativa 256–258
Clintonová, Hillary 239
Clow, Lee 138
Conant, James Bryant 26, 27
Corbusier, Le 128
Cowley, Malcolm 76
deflátor chvály 167
deregulace ekonomiky 260–261
Dewey, John 232
Dionne, E. J. 150
diverzita, používání pojmu 129
duchovní horečka 220–222
Dysonová, Esther 150
efektivnost 67–68, 141
Ehrenhalt, Alan 228–231, 245–250
Ehrlichová, Gretel 222
Eisenhower, Dwight D. 77, 273
ekosystém 129
Elliot, T. S. 101
Ellul, Jacques 123–124
Emerson, Ralph Waldo 72–73, 129
establishment, používání pojmu 10
étos veřejné služby 24–25, 26,
272–273
Fish, Stanley 150
Flaubert, Gustave 67, 68, 69, 124
flexidoxie 224–228, 244, 246–250
Frank, Thomas 119
Franklin, Benjamin 65–66, 67,
74, 117
Friedanová, Betty 88, 190
Fukuyama, Francis 243–244
Fullerová, Margaret 71
Gates, Bill 37, 119
Gates, Henry Louis 149, 152
Gay, Peter 196

- genius loci 221–222
 gentleman, používání pojmu 151
 Gilder, George 198
 Ginsberg, Allen 77, 202
 Goodman, Paul 77
 Gore, Al 268
 Graña, César 67–68, 71
 Greenberg, Clement 148
 Hamel, Gary 118
 Havel, Václav 244
 Hoffman, Abbie 78, 112
 Hoffman, Dustin 31, 32
 Hofstadter, Richard 71, 117
 Holmes, Oliver Wendell 234
 Howe, Irving 143–144
 Channing, William 72
 Chauncey, Henry 26–27
 individualismus 260–261, 266
 informační věk 10–11, 37–38
 intelektuál, používání pojmu 151
 intelektuální vlastnictví 144
 intelektuální kapitál 10, 36–39
 inteligence, měření 25–27
 inteligence (společenská třída)
     143–148
 Ivy League 25–31
 Jacobsová, Jane 125–130, 132, 133,
     189, 234
Jak přicházejí sny (film) 221, 250
 Keniston, Kenneth 131
 Kerouac, Jack 114, 127
 Kerpiusovi, Ed a Lori 57–58
 Kissinger, Henry 150
 kodex finanční korektnosti 86–104
 kompromis politický 256–260
 komunitarianismus 238–240,
     242–244
 Kristol, Irving 81
 kuchyně 88–91
 kulturní války 74–79
 kulturní průmysl 10
 Law, Glenn 222
 Lemann, Nicholas 26
 Lernerová, Sandy 117
 Lowell, Robert 202–203
 Lowenthal, Leo 115
 Macdonald, Dwight 148
 MacKenzie, Gordon 132
 Maclean, Norman 219, 222, 225
 Mailer, Norman 78, 147, 202
 Mapplethorpe, Robert 85
 Marshall, George C. 273
 Marx, Karel 43, 54, 62, 104
 Marx, Leo 72
 McCloy, John J. 20, 273
 McGovern, George 109
 metis 133–135, 189
 město latté 105–111, 227
 Mills, C. Wright 147
 Montana 219–228, 250–253
 morálka reflexivní 232
 Morris, William 75
 Moynihan, Daniel Patrick 80
 Muir, John 74, 222
 náhodné peníze 50
 Neill, A. S. 262–263
 neokonzervatismus 80–82
 New Age 225, 235, 254
New York Times, sňatková rubrika
     13–31, 33–35, 44–45, 51, 55
 Niebuhr, Reinhold 144, 188, 190
 Nietzsche, Friedrich Wilhelm 248
 Nisbet, Robert 245
 Oakeshott, Michael 133, 267–268
Organizační člověk (Whyte) 120–121,
     130, 138
 Paříž, její bohémský život 66–70
Partisan Review 143, 144,
     188–190, 269
 pluralismus duchovní
     234–238, 243
 Podhoretz, Norman 152
 potenciál, užívání pojmu 273
 Powell, Colin 239, 261

- profesionalismus 150–152
 protestantský establishment,
     viz waspové
 průmyslový věk 62, 74–79, 82
 přechodná doba 48, 49, 255
 příjmově-statusová nerovnováha
     (PSN) 186
 Putnam, Robert 239
 reforma systému sociální pomoci
     47, 49–52
 REI 212–216
 republikánská strana 266–268
 Riesman, David 188, 232
 romantismus 68, 128, 139
 Rorty, Richard 234, 237
 Roszak, Theodore 79, 122–125,
     127, 130
 rozum, skepticismus vůči 188–190
 Rubin, Jerry 235
 Ruskin, John 74–75
 Russell, Bertrand 145
 Scott, James C. 133
 sebezdokonalování 65–66
 segment trhu 159–161
 segregace 22, 24, 48
 sex 32, 191–195, 196, 218
 Shils, Edward 146–147, 190
 slušnost 180, 247, 249, 259
Smrt a život amerických velkoměst
     (Jacobsová) 125–129, 234
 sňatková rubrika:
     v 50. letech 18–24, 30–31, 55
     v 60. letech 33–35
     v 90. letech 13–18, 44–45, 51
     v letech zlomu 25–31
 snob cestovatelský 205
 snob jazykový 205
 status 51, 52–54
 statusová inverze 95–99
 statusově-příjmová nerovnováha
     (SPN) 180–187
 Stearns, Peter N. 199
 Stegner, Wallace 222, 225
 Stickley, Gustav 74–75, 84
 Still, Clyfford 145
 strach z hojnosti 40–42, 53
 strany politické 39, 256–260
 Summerhill, škola 262–263
 Sweeneyová, Anne 137
 swinging 197
 symbolická směna 153
 Talbott, Strobe 150
Teče tudy řeka (film) 219
 teorie nové třídy 150–151
 textura 94–95
 Thoreau, Henry David 71, 73,
     110, 129
 Tillich, Paul 232–233
 Tocqueville, Alexis de 31, 271
 transcendentalisté 71–73
 Trilling, Lionel 144, 149
 třetí cesta 256–258, 266
 tvořivost 131–133
 Umění a řemesla, hnutí 74–75
Vytváření alternativní kultury
     (Rozzak) 123
 vzdělání 36–40, 263
 waspové:
     uvedení pojmu 28
     protestantský establishment
     20–26, 28–29, 30
     étos veřejné služby 24, 26
 Watersová, Alice 112
 Wayne (Pensylvánie) 55–61, 83,
     227, 258
 Whyte, William H. 120–122, 123,
     130, 135, 137, 190, 232
 Wilson, Edmund 145, 149, 203
 Winkler, Gershon, rabín 224
 Wolfe, Alan 248–249
 Woolfová, Virginia 148
 Yergin, Daniel 150
 Zola, Emil 68, 146
Ztracené město (Ehrenhalt) 228–232

edice aliter

David Brooks

Bobos

Nová americká elita a její styl

První vydání v českém jazyce.

Z anglického originálu „Bobos in Paradise“,
vydaného nakladatelstvím Simon & Schuster
v New Yorku roku 2000,

přeložili Kateřina a Martin Weissovi,
redakce Marie Černá.

Obálka, grafická úprava a sazba Martin Radimecký.

Ilustrace na obálce Pavel Reisenauer.

Vydalo nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Kováků 10/788, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz,

<http://www.dokoran.cz>,

jako svou 4. publikaci.

Vytiskla tiskárna Ekon, Srázná 17, Jihlava.

ISBN 80-86569-03-9